

Светлана Зинченко

**Особенности обучения взрослых
в системе непрерывного образования**

Аннотация. В статье автор рассматривает особенности обучения взрослых в системе непрерывного образования. Акцентирует внимание на психологической направленности непрерывного образования, психологических закономерностях обучения взрослых, анализирует образование взрослых как неотъемлемую составляющую непрерывного образования, факторы, которые влияют на отношение взрослых к образованию. Также раскрывает формы совместной учебной деятельности и роль самообразования в образовании взрослых.

Ключевые слова: обучение взрослых, непрерывное образование, образование взрослых, психологическая направленность, психологические закономерности.

Svetlana Zinchenko

**Features of training of adults
In system of continuous education**

Summary. In article the author examines features of training of adults in system of continuous education. Accents attention to a psychological orientation of continuous education, psychological laws of training of adults, analyzes education of adults as integral making continuous educations, factors which influence the attitude of adults to education. Also opens forms of joint educational activity and a role of self-education in education of adults.

Key words: training of adults, continuous education, education of adults, a psychological orientation, psychological laws.

УДК 37.036.:371.134:687

Наталя
м. Київ

Котляревська,

**ПЕРЕДУМОВИ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ**

Одним із провідних факторів успішності особистості в різних сферах діяльності є здатність до творчості, що забезпечує адаптацію людини до мінливих реалій життя, надає інноваційний характер її трудовій діяльності. Саме творчий підхід до справи впливає на розвиток знань, вмінь, здібностей, майстерності майбутніх фахівців і виступає якісним критерієм ефективності професійної освіти. В залежності від видів діяльності, прийнято розрізняти відповідні види творчості.

Метою даної статті є вивчення передумов творчості, що

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

здатні максимально впливати на розкриття творчих здібностей майбутніх фахівців сфери послуг і виявлення причин, при яких учні вищих професійних училищ в змозі проявити свої творчі задатки в діяльності, яка завжди спрямована на одержання оригінального продукту у сфері ідей, мистецтва та виробництва. Це важливе питання турбує тих, хто навчає майбутніх фахівців сфери послуг у вищих професійних училищах, бо кожен день їхні вихованці повинні створювати для людей нові, оригінальні, чудові моделі одягу та зачіски.

Ми вважаємо, що людина, яка обрала професію закрійника або перукаря, завжди має бути творчою, вона повинна володіти просторовою уявою і фантазією, здібністю заздалегідь, ще до начала справи бачити своє майбутнє творіння, вміти створювати образи та оперувати їх фрагментами. В широкому розумінні ці професії пов'язані з художньою творчістю, що притаманна в рівній мірі всім видам продуктивної діяльності, але в концентрованій своїй якості художня творчість знаходить відображення у створенні (і творчому виконанні) творів мистецтва (в даному випадку моделей одягу і зачіски), вона є образним відбиттям об'єктивного світу, його новим баченням і усвідомленням. Це творчість за законами краси, вона неповторна і унікальна.

В сучасних філософських, культурологічних, психолого-педагогічних дослідженнях приділяється велика увага вивченню природи творчості і творчого процесу. Багато праць Г. С. Батишева, Н. С. Злобіна, М. С. Кагана, М. М. Бахтіна, В. С. Біблера, Л. С. Виготського, М. О. Бердяєва, Я. О. Пономарьова, С. О. Сисоевої та інших вчених присвячено дослідженню цієї проблеми. У застосуванні терміну “творчість” до діяльності людини В. О. Кудін дає таке визначення: “творчість – умовний термін для визначення психічного акту, що виражається у втіленні, відтворенні або комбінації даних нашої свідомості, у (відносно) новій формі, в області відверненої думки, художньої й практичної діяльності...” [4, с. 83].

Ґрунтовний аналіз численних виявів творчості на основі вивчення вітчизняних і зарубіжних досліджень був проведений Я. О. Пономарьовим. Автор проаналізував структуру психологічного механізму творчості та визначив, що “...творчість у найширшому сенсі виступає як механізм розвитку, як взаємодія, що веде до розвитку” [5, с. 280].

Узагальнення праць вчених дає підставу виділити, що творчість розуміється як процес створення чогось нового, як

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

цілісний процес самореалізації особистості і її ознаками вважаються: новизна; оригінальність; пошуково-перетворюючий стиль мислення; творча фантазія, розвинута уява; проблемне бачення (пошук, вирішення питань та розв'язання проблем); уміння синтезувати ті знання, що були накопичені раніше і за їх допомогою розкривати нові шляхи пізнання невідомого.

Поняття “передумови” ми розглядали як обставини, правила, встановлені в певній діяльності, що створюють умови до повсякденної діяльності людини будь-якої професії, яку можливо виконувати шаблонно механічно або з творчим підходом.

Багато аспектів природи творчості розглядали вчені, але поза їх увагою осталися проблеми створення умов, що сприяють творчості та можливостей створення таких умов у вищих професійних училищах сфери послуг. Актуальність порушеної проблеми зростає у зв'язку з наявними тенденціями підвищеної уваги, спрямованості і ставлення майбутніх фахівців до творчої діяльності. Учні розуміють, що потреба в творчості, бажання створювати щось нове, гарне, на радість людям, зробіть їх працю майстерною. Ці тенденції зумовлені цілим рядом факторів, проте вирішальна роль у формуванні позитивного ставлення до процесу творчості належить навчальному процесу, його змісту і методам, усій організації колективної та індивідуальної творчої діяльності учнів. В процесі створення сприятливих умов для розвитку творчих можливостей учнів у навчально-виховному процесі С. О. Сисоєва рекомендує брати до уваги такі фактори [7, с. 162]:

Необхідність оптимального (кількісного і якісного) складу творчих груп. Учні, у яких рівномірно проявляються всі якості, які сприяють успішній творчій діяльності, майже немає. Тому у групи для розв'язування творчих завдань треба підбирати учнів так, щоб за рівнем розвитку своїх творчих якостей вони доповнювали один одного.

Необхідність опосередкованого педагогічного управління творчою діяльністю учнів, прийняття на себе функції “внутрішнього критика”. ...Педагог, маючи потрібні знання, художні смаки, не лише відхиляє невдале, а й обирає серед багатьох варіантів той, що має технічну або художню цінність.

Фактор негативного впливу суперництва і конкуренції. Не можна ні в якому разі порівнювати і протиставляти за якістю “талановитості” роботи однолітків. Суперництво і конкуренція всередині учнівського колективу неприпустимі, бо вони одразу зміщують мотиви діяльності, а отже змінюють і характер

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

діяльності: замість творчості задля спілкування, вираження почуттів, ставлень, починається вигадництво задля першості.

Велике значення для розвитку творчих можливостей, формування творчої особистості учня мають свідомі мотиви творчої діяльності, які стимулюють ініціативу, творчу активність, формують передумови творчої діяльності, настанову на творчий пошук. Розвиток мотивації навчання – це не самоціль, а всього лише один із засобів розвитку особистості учнів.

У процесі формування творчої особистості виникає необхідність врахувати свободу учнів, сміливість, віру в себе, в свої сили. Бути сміливим і вільним, в даному контексті, означає – не думати і не діяти так, як думають всі, без страху висловлювати свої думки, фантазувати, створювати нові образи. На думку В.І. Андрєєва, творча особистість – це людина, яка прагне передавати накопичені знання, враження, не стільки у виді репродукції, скільки з елементами власної інтерпретації [2, с. 118]. Здатність відмовитися від стереотипу та уміння подолати психологічний бар'єр стандартного підходу до явищ, це – перший крок до творчості.

Важливим аспектом навчання майбутніх фахівців є висока потреба у творчості і розвиток творчих здібностей, що можуть бути реалізованими тільки за наявності таких важливих якостей учнів, як працелюбство і цілеспрямованість. Творчими здібностями учнів є: здатність дивитись на проблему по-своєму, по-новому, критично оцінювати дані досліджень, бачити сильні і слабкі сторони тієї чи іншої проблеми і робити правильні висновки. Все це невідривне від розвитку уяви і фантазії – найважливіших властивостей творчого розуму. Саме на основі уяви з'являються асоціації, без яких неможливе образне сприйняття та образне мислення. Але фантазія також має житися конкретним матеріалом знань. Тому, наявність в учнів професійних знань, умінь та здатності оперувати художніми образами, широка ерудиція учнів, розвинутий естетичний смак, достатня за обсягом пам'ять – це ті складові, без яких немислима фантазія і не може бути ніякої творчості. До творчих здібностей майбутніх фахівців можна віднести також спостережливість, зосередженість, винахідливість у складних ситуаціях.

Привернемо увагу, що творчість у діяльності майбутнього фахівця сфери послуг починається лише тоді, коли в учнів виявляється потреба передати іншим випробувані почуття, трансформуючи їх у художні образи і результатом процесу творчості має бути створення нової моделі одягу чи зачіски.

Досліджуючи проблеми формування костюма, Г. С. Горіна дійшла висновку, що “складність творчого процесу, в результаті якого втілюється ідея, яка береться з того чи іншого джерела, полягає в тому, що цей процес ніколи не протікає у будь-якому простому чергуванні: від універсального спілкування з джерелом до його специфічного відображення і навпаки. В закінченому художньому творі (у даному випадку костюмі), неможливо побачити шлях, по якому йшов художник-модельєр в процесі своєї творчості. Однак, якою би не була послідовність його шагів, творчий процес обов’язково повинен включати до себе головні завдання художньої уяви: пошук нових форм, нових матеріалів, нових шляхів побудови костюма” [1, с. 145]. Автор вважає, що найпершим джерелом творчості була і залишається людина, її фігура, зовнішній вигляд... [1, с. 160].

Безперечним є той факт, що передумовою творчості, у даному випадку джерелом створення нової моделі, може бути практично будь-яке явище життя. Предмети або явища, які вибирає фахівець у якості джерела творчості, ніколи самі не запропонують майбутньому фахівцю ту форму, в яку вони повинні бути втілені. Неможливо створити нові, унікальні, сучасні моделі без поштовху до їх створення, без уяви, фантазії і натхнення. Натхнення робить творчий процес особливо плідотворним. Натхнення – це специфічний творчий стан ясності думки, інтенсивності її роботи, багатства та асоціацій, глибокого проникнення до суті життєвих проблем. Натхнення народжує надзвичайну творчу енергію, воно є синонімом творчості [3, с. 322]. Умовою натхнення є захоплення ідеєю, що розробляється, передумовою натхнення є попередня завзята праця, довгі роздуми, результат натхнення – виникнення або реалізація задуму нової моделі.

Прагнення учнів реалізувати себе, проявити свої можливості обумовлює реалізацію потреби в самоактуалізації, сприяє розвитку творчості і самостійності. Участь у конкурсах стимулює учнів до творчої діяльності. З метою виявлення передумов творчості, творчого потенціалу учнів, стимулювання їх активності, творчою групою колективу Сімферопольського вищого професійного училища сервісу і дизайну був організований і проведений конкурс серед учнів швейного профілю і перукарського мистецтва зі створення моделей одягу і зачісок з нетрадиційних для виконання моделей матеріалів (наприклад: паперу, целофану, плівки, картону, пінопласту, гуми, квіткових прикрас, сітки, стрічок, обрізків тканини, шкіри, хутра,

та ін.). За завданням конкурсу моделі повинні відрізнитися не тільки від відомих аналогів, що представлені у журналах мод, але й істотно відрізнитися принципово новим проектним рішенням і оригінальністю творчого задуму. Тут не тільки можливі, але й необхідні сміливі експерименти зі створення небувалих форм і нестандартних рішень.

Якість і оригінальність представлених проектів оцінювалися всім колективом. Для цього, кожному учневі й викладачеві, при вході в зал, де відбувався конкурс, видавався листок з номерами моделей за номінаціями. У кожній номінації дозволялося вибрати тільки одну модель, що сподобалася. Відривні номерки передавалися в лічильну комісію в складі 5 чоловік, що складалася з учнів і викладачів. Моделі, що набрали більшу кількість голосів вважалися переможцями.

Моделі учні виконували під керівництвом майстрів виробничого навчання, викладачів або самостійно. Учасникам було запропоновано 4 номінації:

1. *“Фешн-архаїка”* (Дикі у моді) – це дуже популярний тренд в моді, який припускає звертання до традицій *“Етно-моди”*, історичного костюму і зачіски. Сполучення різних фактур, нетрадиційне закріплення деталей, з’єднання старого і нового – ось неповний перелік можливостей цієї багатопланової номінації.

2. *“Калейдоскоп бажань”* – номінація для оптимістів. В яскравих, святкових за змістом моделях можна утілити свої самі сміливі фантазії.

3. *“Футуристичний дизайн”* – це одяг і зачіски майбутнього. Тема, співзвучна авангардному світовідчуттю молодих дизайнерів і перукарів.

4. *“Зимова казка”* – традиційна для зими тема романтичного вбрання і зачісок, фантастичних персонажів, вирішена у новому образі. Ціль номінації – розширити й оновити наше враження про можливості святкових моделей, по-новому поглянути на класику цього жанру.

До участі у конкурсі було допущено 39 моделей одягу і 25 моделей зачісок. Фантазія учнів не мала границь. Моделі номінації *“Фешн-архаїка”* демонструвалися театралізованою постановкою, з підбором музики, що підкреслювала задум надзвичайних форм *“дикуватих”* костюмів.

Неймовірно яскраві, барвисті костюми номінації *“Калейдоскоп бажань”* були виражені у моделях, виконаних з самих різноманітних матеріалів: з різнокольорової плівки, м’яких

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

іграшок, фольги, повітряних кульок, вербних прутиків, гральних карт, магнітофонної стрічки, квіткових прикрас, сітки та ін.

У номінації “Футуристичний дизайн” моделі створювалися з використанням пластикових пляшок, що становилися квітками фантастичної форми, паперу, що вирізався у вигляді візерунків, платівок, що виглядали як волани, з різнокольорових макаронів, пластику, целофану, пінопласту та ін.

У моделях номінації “Зимова казка” було представлено багато святкового за призначенням вбрання, але відрізнялися своєю казковою вишуканістю і привабливістю костюми фантастичних персонажів – Снігової королеви, злих і добрих ангелів, костюми феї та ін., та одна модель приволювала увагу більш, ніж інші. Тонькі невеличкі шматочки пінопласту покривають поверхню ліфа моделі у вигляді корсета, велика кількість деталей, що прикріплена на основу юбки і в області пліч створює необхідну форму і об’єм в моделі. Вигадані ці деталі таким чином: прозорий пакет наповнений маленькими кульками з пінопласту і киснем.

У програмі конкурсу учні, які навчаються за професією “перукар” порадували глядачів вишуканими, видовищними формами зачісок, що давали новий імпульс розробці побутових й вечірніх зачісок. Вони були виконані із застосуванням різних вражаючих допоміжних матеріалів (хутра, кольорових стрічок, ялинкових прикрас, плівки) та відображали основні напрямки моди майбутнього. Конкурс відбувався 19 грудня у день Святого Миколая, тому, в моделях використовувалися новорічні прикраси і на подіумі створювалася атмосфера свята. Наприкінці були визначені переможці, учням вручали грамоти та подарунки і конкурс всім запам’ятався, як справжнє свято. Важко уявити, що якби не було цього конкурсу, то учні не проявили би себе, свою уяву, творчі можливості, не показали би свої уміння і такі яскраві виплески їх фантазії осталися би без уваги.

Під час підготовки до конкурсу, психологічна служба навчального закладу проводила опитування учасників. За результатами відповідей на питання: “Як народилася ідея створення Вашої моделі?” виявлено, що більшість учнів – 63%, починали створення своїх моделей з визначення матеріалу. В цьому випадку, матеріал виступає як джерело творчості для створення моделі, композиційний образ майбутньої моделі виникає під впливом можливостей тих комбінацій, що дозволяє фактура матеріалу. Деяким учням – 24% саме назва номінації, її девіз, дала поштовх до створення моделі. Наприклад, номінація “Зимова казка” асоціювалася з образами новорічного свята, зимніх

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

природних явищ і казкових героїв. Ідею напрямку творчості у живопису і журналах мод знайшли 7% учнів, колективне рішення при обговоренні у групі приймали 4% учнів (деякі моделі учні створювали групою), 2% учнів не змогли пояснити, яким джерелом на початку створення моделі вони користувалися.

У процесі творчо-пошукової роботи, на питання: “Які умови Ви вважаєте сприятливими для виконання творчого задуму?” учні відмічали важливість формування художньо-творчих умінь, розуміння і допомогу колективу групи, майстрів виробничого навчання і викладачів, матеріальні можливості та важливість додаткового часу на виконання моделей, якого у навчальному процесі бракувало.

Можливо припустити, що найважливішими умовами, що сприяють творчості майбутніх фахівців сфери послуг, могли бути наступні:

- 1) Соціальна захищеність учнів.
 - 2) Сприяння самовизначенню кожного учня при вивченні джерела творчості (мистецтва, природи, матеріалів, та ін.) з метою трансформації отриманих образів в нові лінії і форми.
 - 3) Освоєння учнями методів і засобів трансформації творчого задуму в художні форми майбутньої моделі і формування художньо-творчих умінь учнів, для втілення творчого задуму у реальний виріб.
 - 4) Взаєморозуміння в колективі, створення творчої атмосфери. Виховання колективу – це завдання, рішення якого включає, крім суто творчих і педагогічних проблем, чимало психологічних, що пов’язані з закономірностями спілкування та міжособистісних відносин, формуванням професійної однорідності групи, принципами кооперації та конкуренції, авторитарного і демократичного стилів управління тощо [6, с. 140].
 - 5) Організаційні здібності викладача, майстра виробничого навчання. Вони виявляються у вмінні організувати себе, свій час, індивідуальну, групову, колективну діяльність учнів, об’єднавши навколо себе належних помічників і однодумців. Саме керівник повинен, насамперед, забезпечувати умови сприятливі для творчості учнів, тобто полегшувати й стимулювати появу питань, ідей. Здатність побачити і підтримати нове – одна із найважливіших якостей керівника будь-якого рангу і професії.
- Отже, викликає інтерес організація художньо-творчої діяльності, формування художньо-творчих умінь, створення передумов для творчого пошуку в створенні образу моделі, прояву творчих

здібностей майбутніх фахівців сфери послуг. Результати творчих робіт кожного учня свідчать про їх можливості і професійне зростання.

Література

1. Горина Г. С. Моделирование формы одежды / Галина Сергеевна Горина. – М.: Легкая и пищевая промышленность, 1981. – 184 с.
2. Интенсификация творческой деятельности студентов: [под ред. Андреева В. И.]. – Казань: Издательство Казанского Университета, 1990 – 198 с.
3. Кораблева Л. А. Художественно-творческая деятельность как средство развития личности / Кораблева Л. А. // Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції: Теоретичні та методичні засади розвитку / Тези міжнародної наукової конференції (30 червня – 2 липня). – К.; Суми: СумДПУ ім. Макаренка, 2004. – С. 321-323.
4. Кудин В. А. Творчество – важнейшее качество специалиста-лидера / В. А. Кудин // Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. праць / За ред. Л. Л. Товажнянського та О. Г. Романовського. – Харків: НТУ “ХП”, 2002. – Вип. 3 – С. 83-91.
5. Пономарев Я. А. Психология творчества / Я. А. Пономарев. – М.: Наука, 1976. – 303 с.
6. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
7. Сисоева С. О. Основы педагогической творчости: підручник / Світлана Сисоева. – К.: Міленіум, 2006. – 346 с.

Наталья Котляревская

Предпосылки творчества будущих специалистов сферы услуг

Аннотация. В статье рассматриваются условия, которые необходимо создавать для развития творческого воображения, творчества и изучения источников творчества будущим специалистами сферы услуг в высших профессиональных училищах.

Ключевые слова: творчество, творческое воображение, сфера услуг.

Natalja Kotlarevskaya

Pre-conditions for creative work of future specialists of community service

Summary. This article deals with the terms which must be formed for development of creative imagination, creative work and study creation sources of the future specialists of community services in higher professional schools.

Key words: creative, creative imagination, community services.